

27 września 1939 r. powstało Polskie Państwo Podziemne

Noc z 26 na 27 września 1939 r. w obliczu jednej przez Niemców Warszawie powołana została Służba Zwycięstwu Polski, konspiracyjna organizacja wojskowa, mająca prowadzić walkę przeciw okupantom, załóżnik Armii Krajowej.

26 września 1939 r. gen. Juliusz Rommel z nadania Naczelnego Wodza powierzył gen. Michałowi Tokarzewskiemu-Karaszewiczowi pełnomocnictwo do tworzenia polskiej organizacji podziemnej i mianował go jej komendantem.

Służba Zwycięstwu Polski (SZP) szybko rozrastała się, dołączyły do niej inne podziemne organizacje, ale poza strukturę do 1944 r. pozostały NSZ i BCh. Generał Tokarzewski wraz ze swoim zastępcą i szefem sztabu pułkownikiem Stefanem Roweckim zorganizowali grupy wywiadowcze oraz służbę kurierską.

Z gen. Karaszewiczem-Tokarzewskim, postacią nietuzinkową, wiąże się też zgoła inna, ciekawa historia. Był on jednym z najwybitniejszych postawionych polskich teozofów, uczestnikiem seansów Polskiego Towarzystwa Teozoficznego. Karaszewicz-Tokarzewski był także jednym z najaktywniejszych polskich wolnomularzy. Należał do Wielkiej Loży Narodowej Polski i Zakonu Le Droit Humain. Uzyskał 33. stopień wtajemniczenia. Ten wojskowy, weteran wojny z bolszewikami 1919-21, zmarł w Casablance w latach 60.

Kiedy w Paryżu powstał rząd Polski na uchodźstwie, jego premier i Naczelnym Wodzem gen. Władysław Sikorski na początku grudnia 1939 r. powołał organizację zbrojną – Związek Walki Zbrojnej (ZWZ) SZP podporządkowała się decyzji gen. Sikorskiego i weszła w skład ZWZ, której Komendantem Głównym został gen. Kazimierz Sosnkowski.

Na terenie okupowanego przez Niemców kraju komendantem ZWZ został mianowany płk Stefan Rowecki "Grot", a na terenie pod sowiecką okupacją komendantem ZWZ został gen. Tokarzewski.

Po aresztowaniu gen. Tokarzewskiego komendantem ZWZ na cały obszar II RP został płk Rowecki. 14 lutego 1942 r. gen. Sikorski rozkazem przemianował ZWZ na Armię Krajową, a jej dowódcą został nadal generał bryg. Stefan Rowecki „Grot”.
Armia Krajowa, jako członek składowa Polskich Sił Zbrojnych, przejęła od 1942 r. za cel główny wyzwolenie kraju spod okupacji niemieckiej. Celowi temu miała służyć Akcja Burza, której rzeczywistym skutkiem było ujawnienie niemal całej (poza okręgiem Białostok kryptonim "Lin", "Czapla", "Sarna" i członek ciowo Lublin "Len", "Salon", "Włosty") siatki konspiracji.

Dowództwo AK uległo bowiem przez wiadczeniu, że sowieci, alianci naszych aliantów, są tym samym sprzymierzeńcami polskiego państwa. Cel więc nie został zrealizowany, a wywołanie powstania w Warszawie, wbrew stanowisku rządu londyńskiego i naczelnego dowództwa PSZ, zakończyło się hekatombą ofiar i militarną klęską. AK, zbrojne ramie podziemnego państwa, nie była też w stanie ochronić skutecznie ludności polskiej przed rzezią zgotowaną jej przez ukraińskich siadów na Wołyniu i Podolu.

Struktury AK

Organem dowodzenia AK była Komenda Główna AK. Dowódcami AK byli generałowie Stefan Rowecki "Grot" do 30 czerwca 1943 r., Tadeusz Komorowski "Bór" do 2 października 1944 r. i Leopold Okulicki ps. "Niedźwiadek" do 19 stycznia 1945 r. Ten ostatni pod koniec lipca 1944 r. szczególnie parł do wybuchu powstania w Warszawie, następnie w styczniu 1945 r. wydał rozkaz o rozwinięciu AK, w marcu 1945 r. udał się na spotkanie ze współodpowiedzialnym za mord polskich oficerów w 1940 r. komandirem "Smiersza" gen. Iwanem Sierowem ("Iwanowem"), które doprowadziło de facto do dobrowolnego oddania się kierownictwa Państwa Podziemnego w sowieckie łapy i do tzw. Procesu 16 w Moskwie.

AK na początku 1942 r. liczyła ok. 100 tys. zaprzysiężonych, a latem 1944 r. było już ok. 380 tys. zaprzysiężonych. W lasach i w partyzantce miejskiej z bronią w ręku walczyło około 35-40 tys. ochotników AK (Warszawa, Podlasie, Zamojszczyzna, Wileńszczyzna, Nowogródzczyzna, XXVII Wołyńska Dywizja AK, wiłkoczyński "Wykus", Lasy Janowskie, "KeDyw").

Kadra AK rekrutowała się z ocalałych po 1939 r. oficerów i podoficerów armii przedwrześniowej oraz z absolwentów tajnych kursów Szkoły Podchorążych Rezerwy i Zastępczych Kursów Podoficerów Piechoty oraz z przerzucanych do kraju komandosów, tzw. „Cichociemnych”.

AK realizowała założone cele wojskowe poprzez prowadzenie walki bieżącej i przygotowywanie powstania powszechnego. Wykonaniem akcji sabotażowo-dywersyjnych i specjalnych zajmowały się Związek Odwetu, "Wachlarz" i Kierownictwo Dywersji „KeDyw” pod nadzorem Kierownictwa Walki Konspiracyjnej. Kulminacją walki zbrojnej i Akcji Burza było Powstanie Warszawskie.

Polska pod okupacją posiadała legalny i uznawany na Zachodzie rząd emigracyjny w Angers nad Loarą, a po upadku Francji - w Londynie. Walczyły Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie. W Warszawie przebywał Delegat Rządu na Kraj w randze wicepremiera. Działały konspiracyjne sądy, wydawano podziemne prasy. Przez całą okupację działały tajne komplety, czyli podziemne szkoły, a nawet podziemne wyższe uczelnie.

Zbrojny i cywilny opór w okupowanej Polsce obejmował prawie wszystkie dziedziny życia. Dlatego tajne struktury podporządkowane rządowi emigracyjnemu nazwano Polskim Państwem Podziemnym.

Artur S. Górski